

Personligt ansvar för aktiebolagets skulder

Aktiebolag som företagsform har i svensk lagstiftning reglerats i mer än 150 år. Den första svenska aktiebolagslagen tillkom år 1848. Enligt denna fick verksamhet drivas i aktiebolagsform enbart efter tillstånd från staten ("oktroj"). Den senaste lagstiftningen som reglerar aktiebolag är 2005 års aktiebolagslag (2005:551).

Vad som skiljer aktiebolaget från andra företagsformer är framför allt att aktieägare och styrelse inte har något personligt ansvar för aktiebolagets skulder. I den nya aktiebolagslagen kommer det till uttryck i 1 kap 3 § aktiebolagslagen, "I ett aktiebolag har aktieägarna inte något personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser".

Aktieägarnas och styrelsens frihet från personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser är sålunda ett av aktiebolagets mest utmärkande drag. För att balansera denna avsaknad av personligt betalningsansvar har det ansetts att det måste finnas regler som garanterar att bolaget alltid har tillgångar som svarar mot bolagets förpliktelser. Av fundamental betydelse i det sammanhanget är kravet på att ett aktiebolag ska ha ett visst aktiekapital, 1 kap 4 § aktiebolagslagen. Om aktiekapitalet är bestämt i kronor, ska det uppgå till minst 50 000 SEK.

När det finns skäl att anta att bolagets egna kapital understiger hälften av det registrerade kapitalet ("den kritiska gränsen") måste styrelsen agera. Styrelsen ska då genast upprätta en kontrollbalansräkning ("Kontrollbalansräkning 1"). Vidare ska den låta en revisor granska den. Revisorsgranskningen är obligatorisk.

Ett resultatlöst utmätningförsök hos ett aktiebolag jämförs

i aktiebolagslagen med att det finns "skäl att anta" att bolagets egna kapital understiger den kritiska gränsen. Om bolaget vid utmätningförsök saknar utmätningssbar egendom, ska styrelsen genast upprätta en kontrollbalansräkning.

Kontrollbalansräkningen ska upprättas "genast". Hur lång tid som styrelsen har på sig att upprätta kontrollbalansräkningen får bedömas från fall till fall. Bedriver bolaget en mer omfattande rörelse torde en tidsfrist om minst två månader vara rimlig. Tidsfristen kan dock ibland vara betydligt kortare.

Kontrollbalansräkningens grundläggande funktion är att utgöra ett kontrollinstrument och beslutsunderlag för aktieägarna och styrelseledamöterna avseende den fortsatta verksamheten.

Om Kontrollbalansräkning 1 visar att bolagets kapital understiger hälften av det registrerade kapitalet, ska styrelsen enligt 25 kap 14 § aktiebolagslagen snarast möjligt utfärda kallelse till en bolagsstämma som ska pröva om bolaget ska gå i likvidation ("Bolagsstämma 1").

Kontrollbalansräkning 1 samt ett yttrande av revisorn ska läggas fram på stämman. Om kontrollbalansräkningen inte visar att det egna kapitalet vid tiden för Bolagsstämma 1 uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet har stämman två val. Antingen beslutar den att bolaget ska träda i likvidation eller att bolaget ska fortsätta att bedriva verksamheten.

Väljer man att fortsätta verksamheten ska bolagsstämman enligt 25 kap 16 § aktiebolagslagen inom åtta månader från den första kontrollstämman, Bolagsstämma 1, på nytt pröva om bolaget ska gå i likvidation ("Bolagsstämma 2"). Styrelsen ska inför den andra kontrollstämman, Bolagsstämma 2, upprätta en ny kontrollbalansräkning ("Kontrollbalansräkning 2"). Den ska på samma sätt som Kontrollbalansräkning 1 granskas av revisor. Kontrollbalansräkning 2 och revisorns yttrande ska läggas fram på Bolagsstämma 2. Visar Kontrollbalansräkning 2 att det finns

full täckning för det egna kapitalet behöver bolagsstämman inte göra något ytterligare, utan bolagets verksamhet kan drivas vidare. Om Kontrollbalansräkning 2 däremot visar att det inte finns full täckning för det registrerade aktiekapitalet, är bolagsstämman skyldig att besluta att bolaget ska träda i likvidation.

Styrelsen ska då hos tingsrätten ansöka om beslut om likvidation. Ansökan ska göras inom två veckor från Bolagsstämman 2 eller, om en sådan inte har hållits, från den tidpunkt då den senast skulle ha hållits (inom åttamånadersfristen). Frågan om likvidation kan även prövas på ansökan av en styrelseledamot, den verkställande direktören, en revisor i bolaget eller en aktieägare.

Om styrelsen i något avseende underlåter att uppfylla någon av de nämnda skyldigheterna svarar styrelsen enligt 25 kap 18 § ABL personligen och solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget efter det att styrelsen senast skulle ha vidtagit den åtgärd som den inte har vidtagit. Det räcker sålunda att en av de angivna skyldigheterna inte har uppfyllts för att personligt ansvar ska inträda. Ansvaret löper så länge som underlåtenheten kvarstår.

Det är inte bara styrelsen som kan ådra sig personligt ansvar utan även andra verksamma personer inom bolaget. Den som med vetskap om styrelsens underlåtenhet handlar på bolagets vägnar svarar solidariskt med styrelsens ledamöter för de förpliktelser som därigenom uppkommer för bolaget. Uttrycket "handlar på bolagets vägnar" innebär främst att vederbörande företräder bolaget utåt i samband med att en rättshandling företas.

Det personliga betalningsansvaret gäller endast vid försumlighet. Det är den handlande som har bevisbördan för att han inte varit försumlig. Han måste sålunda exculpera sig. Försumlighetsbedömningen görs i regel utifrån företrädarens roll i bolaget och den information som han eller hon har haft

tillgång till. Styrelseledamöternas ansvar ska bedömas med utgångspunkten i det förhållandet att varje styrelseledamot bl a är skyldig att hålla sig underrättad om förhållandena i bolaget. Liknande bedömning görs avseende den verkställande direktörens ansvar. Person som endast har en underordnad befattning i bolaget och som har blivit beordrad att handla på bolagets vägnar kan däremot i regel inte anses ha varit försumlig. Det gäller även om han eller hon har varit medveten om att styrelsen har försummat sina skyldigheter.